

ปาฐกถารางวัล Johan Skytte 2006 เรื่อง [E Pluribus Unum : Diversity and Unity in the Twenty-First Century](#) . The 2006 Johan Skytte Prize Lecture โดย Robert D. Putnam บอกเราว่า โลกในยุคต่อไปผู้คนในแต่ละสังคมจะมีความแตกต่างหลากหลายมากขึ้น ผลในระยะสั้นคือจะเกิดความตึงเครียด แต่ในระยะยาวความหลากหลายนี้จะกลายเป็นพลัง

ปาฐกถานี้เต็มไปด้วยข้อมูล ที่เป็นผลการวิจัยที่ซับซ้อน (multivariate analysis) และต้องออกแบบอย่างดีจึงจะน่าเชื่อถือ ผมไม่มีสติปัญญาจะประเมินความน่าเชื่อถือได้ จึงได้แต่เชื่อในชื่อ [Robert Putnam](#)

ความเป็นชุมชน หรือความรู้สึกอบอุ่นว่ามีเพื่อน มีเครือข่ายสังคม เป็นทั้งเรื่องมีเครือข่ายจริงๆ และเรื่องของการรับรู้(perception) อ่านในปาฐกถานี้แล้ว จะเห็นว่า “ความรู้สึก” ของมนุษย์นี้ มันซับซ้อน และอาจไม่ตรงตามสามัญสำนึก เช่น อ่านตามรูปที่ ๓ - ๖ แล้วจะสรุปได้ว่า ความรู้สึกไม่ปลอดภัย ในชุมชนที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาตินั้น ไม่ใช่ตัวการอยู่ที่คนต่างเชื้อชาติ แม้ต่อคนชาติพันธุ์เดียวกัน ก็รู้สึกไม่ปลอดภัย และความไม่เชื่อถือ ไม่มั่นใจ (social trust ต่ำ) ไม่ได้มีต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกันเท่านั้น แต่มีต่อสถาบัน เช่นต่อรัฐบาลท้องถิ่นด้วย

ทำให้อดหวนคิดถึงเมืองไทยไม่ได้ว่า สภาพบ้านเมืองของเราเวลานี้ แม้จะเป็นคนเชื้อชาติเดียวกัน แต่ก็มี ความไม่ไว้วางใจกันสูงมาก ผมตีความว่า (ไม่ทราบตีความถูกหรือไม่) เวลาคือ social capital ในสังคมไทยตกต่ำลงอย่างน่ากลัว

ปาฐกถานี้ เริ่มต้นโดยบอกว่า การมีเครือข่าย มี social capital มีผลต่อสุขภาพของคน ผมตีความต่อในฐานะหมอว่า ทำให้สุขภาพจิตดี ภูมิคุ้มกันโรคดี เป็นโรคต่างๆ ยากขึ้น รวมทั้งโรคติดเชื้อ และโรคมะเร็ง

กลับมาที่ผลการวิจัยที่น่าเสนอในปาฐกถา เขาสรุปว่า เวลาคือคนอเมริกันรู้สึกไม่สบายใจ ที่สังคมอเมริกันมีความหลากหลาย คือมีคนต่างชาติเข้าเมืองมากขึ้น

ผมได้รู้จักคำ social distance, social identity เขาบอกว่า เมื่อคนเรามี social distance ระหว่างกันน้อย ก็เกิดความรู้สึกว่ามี social identity เดียวกัน คือเป็นพวกเดียวกันทางสังคม ผมตีความง่ายๆ ว่า หาก social distance น้อย คนเราจะรู้สึกว่าเป็นพวกเดียวกัน หาก social distance ห่างกัน ก็รู้สึกว่าเป็นคนละพวก ย้ำว่าเป็นความรู้สึก และเขาบอกว่า เมื่อคนเราเปลี่ยน social identity ของตน พฤติกรรมจะเปลี่ยนด้วย

social identity นี้แหละคือเครื่องมือช่วยให้ความหลากหลายทางเชื้อชาติ กลายเป็นพลัง โดยจะต้องมีมาตรการทางสังคม และทางอื่นๆ เพื่อสร้าง shared identity ขึ้นในสังคมนั้นๆ คือแต่ละคนต่างก็มี identity จำเพาะของตน และในขณะเดียวกัน ก็มี shared identity ร่วมกับคนเชื้อชาติ (หรือศาสนา หรือ ฯลฯ) อื่นด้วย

เขายกตัวอย่างความสำเร็จในการสร้าง shared identity ในสหรัฐอเมริกา เช่น เวลานั้นในกองทัพอเมริกัน มีสภาพเป็นสถาบันที่ “บอดสี” คือไม่มีความรู้สึกแบ่งแยกผิวสี และยกตัวอย่างอิทธิพลของศาสนาคาทอลิก ในการสร้าง shared identity ระหว่างคนต่างเชื้อชาติ

ที่จริงสังคมไทยในภาพรวมมีความสามารถสูงในการสร้าง shared identity ระหว่างคนเชื้อชาติไทย จีน ไทยภูเขา และในประวัติศาสตร์ สังคมไทยเป็นสังคมที่ผู้คนเป็นลูกผสม ถือเป็นความสำเร็จในการสร้างกระบวนการ social assimilation ตามธรรมชาติ

เรื่องความหลากหลายและความเป็นชุมชน มี shared social identity ในสังคมไทย ในยุคนี้ น่าจะเป็นโจทย์วิจัยทางสังคมศาสตร์ ที่มีคุณประโยชน์ต่อสังคมอย่างยิ่ง

วิจารณ์ พานิช

๑๙ พ.ย. ๕๖